

Kansallinen luonnon virkistyskäytön strategia 2030

Toimintaohjelma 2026–2030

Kansallinen luonnon virkistyskäytön strategia 2030

Toimintaohjelma 2026–2030

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Valtioneuvosto
Ympäristöministeriö

CC BY-SA 4.0

ISBN pdf: 978-952-383-090-5
ISSN pdf: 2490-0966

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2026

Kansallinen luonnon virkistyskäytön strategia 2030 Toimintaohjelma 2026–2030

Valtioneuvoston julkaisu 2026:58

Julkaisija Valtioneuvosto

Yhteisötekijä Ympäristöministeriö
Kieli suomi

Sivumäärä 43

Tiivistelmä

Valtioneuvosto hyväksyi toukokuussa 2022 periaatepäätöksellään Suomen ensimmäisen kansallisen luonnon virkistyskäytön strategian 2030. Strategian päätavoitteiksi asetettiin lähiluonnon saavutettavuus, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, luonnon kestävyiden vaaliminen virkistyskäytössä, voimavarojen tunnistaminen ja yhteistyö sekä luonnon virkistyskäytön monimuotoisuus.

Tässä toimintaohjelmassa esitetään toimenpiteet, joilla strategiaa toteutetaan loppukaudella 2026-2030. Strategian toteutumisen seuranta varten on asetettu indikaattorit ja tunnusluvut.

Tämän toimintaohjelman laadinnasta on vastannut ympäristöministeriön asettama laajapohjainen koordinaatioryhmä. Valmistelussa on konsultoitu myös keskeisiä sidosryhmiä.

Asiasanat luonto, luontopalvelut, ulkoilu, virkistyskäyttö, strategiat

ISBN PDF 978-952-383-090-5

ISSN PDF 2490-0966

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-090-5>

Nationella strategin för friluftsliv 2030 Handlingsprogram 2026–2030

Statsrådets publikationer 2026:58

Utgivare Statsrådet

Utarbetad av Miljöministeriet
Språk finska

Sidantal 43

Referat

I maj 2022 godkände statsrådet genom sitt principbeslut Finlands första nationella strategi för friluftsliv 2030. De strategiska huvudmålen är närnaturens tillgänglighet, främjande av hälsa och välfärd, värnande om naturens hållbarhet i friluftslivet, identifiering av resurser och samarbete samt mångsidigt friluftsliv.

I detta handlingsprogram presenteras de åtgärder genom vilka strategin genomförs under slutperioden 2026–2030. Genomförandet av strategin följs upp genom olika indikatorer och nyckeltal.

För utarbetande av handlingsprogrammet anvarar en bredbasig samordningsgrupp som tillsatts av miljöministeriet. Under beredningen har även relevanta intressenter konsulterats.

Nyckelord natur, naturtjänster, friluftsliv, rekreationsanvändning, strategier

ISBN PDF 978-952-383-090-5

ISSN PDF 2490-0966

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-090-5>

National Nature Recreation Strategy 2030 Action Plan 2026–2030

Publications of the Finnish Government 2026:58

Publisher Finnish Government

Group author Ministry of the Environment
Language Finnish

Pages 43

Abstract

Finland's first National Nature Recreation Strategy 2030 was adopted as a Government Resolution in May 2022. The main objectives set in the strategy are access to nearby natural environments, promotion of health and wellbeing, ensuring sustainability in using nature for recreation, identification of resources and cooperation, and diversity of recreational use of nature.

This action plan presents the measures through which the strategy will be implemented from 2026 until the end of the strategy period in 2030. Indicators and key figures have been established to monitor the implementation of the strategy.

The action plan was prepared by a broad-based coordination group appointed by the Ministry of the Environment. The process also included consultations with the relevant stakeholders.

Keywords nature, nature services, outdoor activities, recreational use, strategies

ISBN PDF 978-952-383-090-5

ISSN PDF 2490-0966

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-090-5>

Álbmotlaš luonddu áhpásnuvvangeavahusa strategiija 2030
Doaibmaprogramma 2026–2030

Stáhtaráđi almmustahttimat 2026:58

Almmustahtti Stáhtaráđđi

Searvvušdahkki Birasministeriija
Giella suomagiella

Siidomearri 43

Čoahkkáigeassu

Stáhtaráđđi dohkkehii 2022 miessemánu prinsihppamearrádusainis Suoma vuosttaš álbmotlaš luonddu áhpásnuvvangeavahusa strategiija 2030. Strategiija váldoulbmilin biddjojuvvoje lagasluonddu olahttivuohta, dearvvašvuoda ja buresbirgema ovddideapmi, luonddu ceavzilvuoda gáhtten áhpásnuvvangeavahusas, resurssaid identifiseren ja ovttasbargu sihke luonddu áhpásnuvvangeavahusa mánggahápmásašvuota.

Dán doaibmaprogrammas ovdanbuktojuvvojit doaibmabijut, maiguin strategiija ollahuhttojuvvo loahppabajis 2026–2030. Strategiija ollahuvvama čuoovvuma várás leat ásahuvvon indikáhtorat ja dovddaldatlogut.

Dán doaibmaprogramma ráhkadeami ovddasvástádus lea leamaš birasministeriija ásahan viiddes koordinašuvdnajoavkkus. Válmastallamis leat konsulterejuvvon maid guovddáš čanusjoavkkut.

Áššesánit luondu, luonddubálvalusat, olgolihkadeapmi, áhpásnuvvangeavahus, strategiiat

ISBN PDF 978-952-383-090-5

ISSN PDF 2490-0966

Almmustahttima čujuhus <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-090-5>

Sisältö

Esipuhe.....	8
1 Strategian päälinjat.....	9
2 Toimintaohjelma.....	11
3 Lähiluonnon saavutettavuus.....	13
4 Terveiden ja hyvinvoinnin edistäminen	17
5 Luonnon kestävyiden vaaliminen virkistyskäytössä.....	20
6 Voimavarojen tunnistaminen ja yhteistyö.....	22
7 Luonnon virkistyskäytön monimuotoisuus.....	25
8 Tutkimus- ja selvitystarpeet.....	27
9 Seuranta.....	29
Liitteet	35
Liite 1. Koordinaatioryhmän kokoonpano.....	35
Liite 2. Keskeiset käsitteet.....	37
Lähteet.....	42

ESIPUHE

Valtioneuvosto teki 19.5.2022 periaatepäätöksen Kansallisen luonnon virkistyskäytön strategiasta 2030. Strategiassa on viisi strategista tavoitetta: lähiluonnon saavutettavuus, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, luonnon kestävyys, vaaliminen, voimavarojen tunnistaminen ja yhteistyö sekä luonnon virkistyskäytön monimuotoisuus.

Ympäristöministeriö asetti 1.7.2022 koordinaatioryhmän valmistelemaan strategian toimeenpanoa ja seurantaa. Marraskuussa 2023 valmistui strategian ensimmäinen toimintaohjelma vuosille 2023–2025. Strategian toimeenpanon väliarviointi toteutettiin vuoden 2025 lopussa. Uuden toimintaohjelman valmistelu aloitettiin syksyllä 2025 ja se työstettiin loppuun keväällä 2026. Työn loppuunsaattamisesta vastasi tammikuussa 2026 asetettu koordinaatioryhmä.

Koordinaatioryhmän puheenjohtajana on toiminut erityisasiantuntija Miliza Malmelin ympäristöministeriöstä ja varapuheenjohtajana metsäneuvos Ville Schildt maa- ja metsätalousministeriöstä. Koordinaatioryhmän kokoonpano ilmenee liitteestä 1.

Toimintaohjelman työstämisen tueksi koordinaatioryhmä on järjestänyt sidoryhmätilaisuuksia ja uutiskirjeen kyselyn sekä erilliskonsultaatioita.

Miliza Malmelin, koordinaatioryhmän puheenjohtaja
Ympäristöministeriö, kesäkuu 2026

1 Strategian päälinjat

Missio

Luonnon virkistyskäyttö auttaa kansalaisia voimaan paremmin. Vahvistuva luonto-yhteys näkyy luonnon arvostuksena ja edistää siirtymää nykyistä kestävämpään ja fyysisesti aktiivisempaan elämäntapaan. Luonnosta pidetään huolta.

Visio

Luonnon virkistyskäytön edistämiseen on panostettu kansallisena menestystekijänä. Lähiluonto on noussut arvoonsa päätöksenteossa. Yhä useampi on löytänyt itselleen sopivan tavan liikkua ja olla luonnossa. Väestön terveys ja hyvinvointi ovat parantuneet.

Strategiset tavoitteet

- Lähiluonnon saavutettavuus
- Terveiden ja hyvinvoinnin edistäminen
- Luonnon kestävyys vaaliminen virkistyskäytössä
- Voimavarojen tunnistaminen ja yhteistyö
- Luonnon virkistyskäytön monimuotoisuus

Kuvio 1. Kansallisen luonnon virkistyskäytön kokonaisuus

2 Toimintaohjelma

Kansallisen luonnon virkistyskäytön strategian 2030¹ ensimmäinen toimintaohjelma (2023–2025)² ulottui vuoden 2025 loppuun. Toimintaohjelmaan sisältyi 35 toimenpidettä. Joulukuussa 2025 valmistui strategian ja sitä toteuttavan ensimmäisen toimintaohjelman väliarviointi. Väliarvioinnin tarkoituksena oli arvioida toimeenpanon tuloksellisuutta ja oikeasuuntaisuutta sekä mihin toimeenpanoa tulisi strategian loppukaudella suunnata.

Väliarvioinnin³ johtopäätöksenä todetaan, että kaikki teemakokonaisuudet (eli jokaisen strategisen tavoitteen muodostama kokonaisuus) ovat käynnistyneet ja niiden toimenpiteitä on edistetty. On kuitenkin liian aikaista arvioida, ovatko tehdyt toimet riittäviä strategian tavoitteiden edistämiseksi. Yleisesti strategiaa, sen tavoitteita ja toimintaohjelman toimenpiteitä pidetään tarkoituksenmukaisina ja todetaan, että strategian toimeenpano on vahvistanut poikkihallinnollista yhteistyötä. Väliarvioinnin suosituksena todetaan, että toimeenpanon vaikuttavuutta voi kasvattaa ottamalla kunnat ja muut sidosryhmät vahvemmin mukaan toteutukseen. Lisäksi suositellaan panostamista toimenpiteiden konkreettisuuteen ja selkeyteen.

Luonnon virkistyskäytön strategian 2030 toinen toimintaohjelma (2026–2030) pohjautuu ensimmäiseen toimintaohjelmaan, väliarvioinnin antiin, sidosryhmätilaisuuksien ideointiin ja koordinaatioryhmän työhön. Toimintaohjelma kattaa vuodet 2026–2030. Siihen on nostettu koordinaatioryhmän valmistelutyössä tärkeimmiksi nousseet toimenpiteet kunkin strategisen tavoitteen edistämiseksi. Käynnissä olevaa vakiintunutta toimintaa ei esitellä, ellei se ole erikseen perusteltua. Toimenpiteet keskittyvät julkishallinnon mahdollisuuksiin edistää luonnon virkistyskäyttöä Suomessa.

1 Kansallinen luonnon virkistyskäytön strategia 2030: (pysyvä linkki julkaisuun: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-685-3>).

2 Toimintaohjelma 2023–2025: (pysyvä linkki julkaisuun: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-969-2>).

3 Väliarviointi: (pysyvä linkki julkaisuun: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-075-0>)

Toimintaohjelma jakautuu omiin päälukuihin strategiassa esitetyn viiden strategisen tavoitteen mukaisesti (luvut 2–7). Jokaisen luvun alussa on toistettu kyseisen strategisen tavoitteen kirjaus siinä muodossa kuin se on strategiaan kirjattu. Toimenpiteet on ryhmitelty päälukujen mukaan ja numeroitu yksilöllisesti. Omaksi luvukseksi on koottu tutkimus- ja selvitystarpeet (luku 8). Viimeisessä luvussa (luku 9) kuvataan tämän toimintaohjelman seurannassa käytettävät indikaattorit ja tunnusluvut. Liitteessä 1 on koordinaatioryhmän kokoonpano ja liitteessä 2 avataan toimenpiteissä esiintyviä keskeisimpiä käsitteitä.

Kunkin toimenpiteen kohdalla on vastuutaho. Jos toteutuksessa on useampia vastuutahoja, on päätaho tai -tahot mainittu ensin ja kirjaus lihavoitu. Myös muut kuin mainitut tahot ovat mahdollisia toimenpiteiden toteuttajia. Valtionhallinnon strategian toteutusta tarkastellaan erityisesti valtion toimien kautta. Strategia ja sen toimintaohjelma tarjoavat mahdollisuuksia myös muun yhteiskunnan toiminnan kehittämiseen. Esimerkiksi kuntien, hyvinvointialueiden, yritysten ja järjestöjen mahdollisuudet ovat tässä huomattavat. Luonnon virkistyskäyttö toteutuu viime kädessä käytännön tasolla kansalaisten arjessa.

Ohjelman toimenpiteitä toteutetaan valtiontalouden kehyspäästösten ja talousarvioiden sallimissa rajoissa. Toimintaohjelman laadinnassa on huomioitu kesäkuussa 2023 julkaistu pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelma *Vahva ja välittävä Suomi*. Uusi hallitusohjelma julkaistaan kesällä 2027, jolloin strategiakautta on jäljellä vielä reilu kolme vuotta. Koordinaatioryhmä arvioi, johtaako vuoden 2027 hallitusohjelma tarpeeseen sisällyttää uusia toimenpiteitä toimintaohjelmaan ja tarvittaessa päivittää sen.

3 Lähiluonnon saavutettavuus

Suomessa lähiluonto on yhdenvertaisesti ja esteettömästi saavutettavissa. Luonnon virkistyskäytön mahdollisuudet varmistetaan ihmisten koko elämänsä ajan ajalle. Alueiden käytön suunnittelussa turvataan lähivirkistysalueet.

TP1. Julkaistaan ja toteutetaan suunnitelmaa kansallispuistojen ja valtion retkeilyalueiden verkoston kokonaisvaltaisesta kehittämisestä. Tähän liittyen mm:

- a. Kehitetään ja ylläpidetään kansallispuistojen, retkeilyalueiden ja muiden virkistyskäyttöpainotteisten valtionalueiden muodostaman verkoston virkistys- ja matkailukäytön kokonaistarjontaa. Hyödynnetään yhtenäisin kriteerein tunnistetut alueelliset vahvuudet ja luodaan lisäarvoa erilaisille käyttäjäryhmille.
- b. Ylläpidetään ja ohjataan alueiden käyttöä alueprofiileihin pohjautuen, yhteistyössä muiden maanomistajien kanssa.
- c. Pyritään perustamaan alueverkostosuunnitelman pohjalta 1–2 uutta valtion retkeilyaluetta.

Aikataulu: Suunnitelma julkaistaan 2026. Suunnitelman toteutus 2026–2030.
Retkeilyalueiden perustaminen 2027–2030.

Vastuu: **Metsähallitus**, maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö

TP2. Parannetaan vilkkaasti käytettyjen luonto-, virkistys- ja kulttuuriperintökohteiden saavutettavuutta kestäväillä ja aktiivisilla kulkutavoilla, kuten kävellen, pyörällä ja joukkoliikenteellä yhteistyönä eri toimijoiden kesken.

- a. Metsähallitus jatkaa joukkoliikenneyhteyksien kehittämistä ja turvaamista kansallispuistoihin, valtion retkeilyalueisiin ja muihin vilkkaasti käytettyihin luonto- ja kulttuuriperintökohteisiin, yhteistyössä kuntien ja palveluntuottajien kanssa.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: **Metsähallitus**, kunnat ja kuntayhtymät

- b. Metsähallitus jatkaa markkinointiyhteistyötä luontokohteiden saavuttamiseksi julkisilla kulkuvälineillä yhteistyössä VR:n ja Outdoor Expressin kanssa. Kuljetuspalveluja pyritään laajentamaan useammalle alueelle.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: **Metsähallitus**, kunnat ja kuntayhtymät

- c. Kunnat tarkastelevat lähiluonto- ja virkistysalueiden saavutettavuutta ja yhteyksiä kävelyn ja pyöräliikenteen edistämishjelmissä. Valtio tukee valtionavustuksin kuntien kävelyn ja pyöräliikenteen edistämishjelmien laatimista sekä liikkumisen ohjauksen hankeavustuksilla voidaan esimerkiksi kehittää ja koordinoita erilaisia liikkumispalveluita.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: **Kunnat, Traficom**, liikenne- ja viestintäministeriö

TP3. Parannetaan lähiluonnon ja viheralueiden saavutettavuutta ja käyttöä varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa.

- a. Tuetaan kuntia päiväkotien ja peruskoulujen liikuntaedellytysten parantamisessa pihojen luonnonmukaistamisella. Hankkeiden kokemuksista ja vaikutuksista viestitään ja jaetaan aktiivisesti tietoa.

Aikataulu: Investointihankkeet käynnistyvät 2026–2027.

Vastuu: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Lupa- ja valvontavirasto

- b. Tarkastellaan päiväkotien ja peruskoulujen pihojen suunnittelua koskevia ohjeita (ns. RT-kortti).

Aikataulu: 2026

Vastuu: Opetus- ja kulttuuriministeriö

- c. Viestitään *Leikin ja liikkeen lumo -opas luontopohjaisiin leikki- ja liikuntaympäristöihin* oppaasta kunnille.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: Lupa- ja valvontavirasto, opetus- ja kulttuuriministeriö

- d. Kannustetaan kuntia, opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä varaamaan ja kehittämään ulos sijoittuvia, luonnonläheisiä oppimisympäristöjä varhaiskasvatuksen ja koulujen sekä oppilaitosten käyttöön ja tukemaan ulkona oppimista hyödyntäen paikallisia yhteistyökumppaneita, kuten luontokouluja ja yhdistyksiä.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: kunnat, opetuksen ja koulutuksen järjestäjät, Lupa- ja valvontavirasto

TP4. Ylläpidetään ja kehitetään kansallista ulkoilutietopalvelua (Luontoon -palvelut) Metsähallituksen Luontopalvelujen, LIPAS-järjestelmän, virkistysalueyhdistysten ja kolmannen sektorin yhteistyönä.

- a. Toteutetaan yhteistyössä Kuntaliiton kanssa kunnille suunnattu inspiointikampanja tavoitteena rikastaa kuntien tuottamaa sisältöä palvelussa ja vahvistaa kuntien saama viestinnällinen hyöty palvelusta.
- b. Lisätään ulkoilutietopalvelun tunnettuutta ja käyttöä, mikä tukee lähiluontopaikkojen ja luontomatkailukohteiden löytämistä.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: **Metsähallitus, LIPAS/Jyväskylän yliopisto, Kuntaliitto**, kunnat, virkistysalueyhdistykset, järjestöt, ympäristöministeriö, opetus- ja kulttuuri-ministeriö, maa- ja metsätalousministeriö

TP5. Kannustetaan alueidenkäytön asiantuntijoita hyödyntämään *Luonnon virkistyskäytön huomioiminen alueiden käytön suunnittelussa* -opasta saavutettavien ja riittävien virkistysalueiden suunnittelussa viestimällä oppaasta, esimerkiksi aiheeseen liittyvien tapahtumien yhteydessä.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: ympäristöministeriö

TP6. Tuetaan kuntia erinäisin avustuksin lähiluonnon ja virkistysalueiden reittien, rakenteiden ja palvelujen kehittämiseksi sekä luontoliikuntapaikkojen rakentamisessa.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: ympäristöministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, Lupa- ja valvontavirasto

TP7. Lisätään esteettömien reittien ja luontokohteiden tarjontaa ja parannetaan niiden löydettävyyttä.

- a. Lisätään ohjeistusta ja virkistyspalveluiden tarjoajien osaamista esteettömien reittien ja retkeilyrakenteiden toteuttamisesta julkaisemalla *Luonnon reitit ja rakenteet* RT-kortti sekä Metsähallituksen luontorakenteiden piirustuskokoelma (kts. myös TP 16 ja TP 28)

Aikataulu: 2026–2027

Vastuu: **Rakennustieto, Metsähallitus**, opetus- ja kulttuuriministeriö

- b. Luodaan asiakaslähtöinen, yhtenäinen ja ohjeistettu esitystapa esteettömien reittien kuvailuun Luontoon.fi:ssä.

Aikataulu: 2026

Vastuu: Metsähallitus

- c. Kehitetään esteettömien kohteiden verkostoa valtion mailla osana valtakunnallista priorisointityötä.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: Metsähallitus

4 Terveiden ja hyvinvoinnin edistäminen

Luonnossa liikkuminen ja oleminen otetaan nykyistä vahvemmin osaksi kansanterveyden edistämistä ja hyvinvointierojen kaventamista. Keskeistä on kannustaa luonnon virkistyskäyttöön väestöryhmiä, joilla on haasteista löytää luontoon, erityisesti lapsia, nuoria ja heikommassa asemassa olevia.

TP 8. Ohjataan hyvinvointialueiden sote-palveluissa asiakkaita luontoon hyödyntäen kuntien, valtion, järjestöjen ja muiden toimijoiden tarjoamia mahdollisuuksia luonnossa olemiseen ja liikkumiseen. Hyvinvointialueiden palvelutarjottimilla tulee olla kattava ja ajantasainen tieto kunkin alueen luontoon liittyvistä mahdollisuuksista osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palveluvalikoimaa.

Aikataulu: 2026–

Vastuu: **Hyvinvointialueet**, sosiaali- ja terveysministeriö, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Tukijat: Metsähallitus, kunnat, järjestöt

TP 9. Vahvistetaan luontoliikunnan ja sen edistämisen tukimateriaalien käyttöön-ottoa valtakunnallisissa Liikkuvat-kokonaisuuden toiminnassa: Liikkuva varhaiskasvatus, Liikkuva koulu, Liikkuva opiskelu, Liikkuva perhe, Liikkuva aikuinen ja Ikiliikkuja.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: **Liikkuvat kokonaisuus**, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Suomen Latu, Ikäinstituutti

Tukijat: Opetushallitus, opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö

TP 10. Edistetään kuntien liikkumisohjelmien, hyvinvointisuunnitelmien ja -kertoimusten laadintaa siten, että niihin sisältyy luonnon virkistyskäyttö ja eri väestöryhmien tuen tarpeet nykyistä laajemmin. Tunnistetaan laaja-alaisesti kunnan eri toimialojen mahdollisuudet toiminnan ja palveluiden järjestäjinä.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: Kuntaliitto, kunnat, opetus- ja kulttuuriministeriö

TP 11. Tuetaan lasten ja nuorten luonnossa liikkumista, luontotaitoja ja luontoyhteyden kehittymistä.

- a. Huomioidaan varhaiskasvatussuunnitelmien ja opetussuunnitelmien perusteiden laadinnassa ja toimeenpanossa lasten ja nuorten luontoyhteyden ja luontotaitojen vahvistaminen.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: Opetushallitus, varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjät

- b. Tuetaan vuoden 2026 ympäristökasvatuksen hankeavustuksella hankkeita, jotka edistävät lasten ja nuorten luonnossa liikkumista ja luonnonlukutaitoa.

Aikataulu: avustuspäätökset 2026, hankkeet päättyvät 2028

Vastuu: **Keski-Suomen elinvoimakeskus**, ympäristöministeriö

TP 12. Tuetaan ikäihmisten luonnossa liikkumista ja toimintakyvyn ylläpitämistä.

- a. Parannetaan kotihoidon asiakkaiden mahdollisuuksia ulkoiluun ja kehitetään RAI-laatuanalyysia liian vähän liikkuvien iäkkäiden tunnistamiseksi.

Aikataulu: 2026

Vastuutahot: Ikäinstituutti, Siun sote, sosiaali- ja terveysministeriö

- b. Ikääntyneiden palvelujen laatusuosituksen päivityksen yhteydessä vahvistetaan ulkoilun merkitystä.

Aikataulu: 2027

Vastuu: Sosiaali- ja terveysministeriö, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Hyvil, Kuntaliitto

- c. Kehitetään ryhmämuotoista ulkoilun tukea, koulutetaan vapaaehtoisia, lisätään monialaista yhteistyötä ikäihmisten ulkoilun mahdollistamiseksi ja viestitään ulkoilun hyvistä käytännöistä.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: Ikäinstituutti

- d. Edistetään ulkoilua ympärivuorokautisen hoivan piirissä levittämällä hyviä toimintamalleja hyvinvointialueille.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: Ikäinstituutti

TP 13. Selvitetään mahdollisuutta kehittää kuntien HYTE-kerroin indikaattoreita, niin että luonnon saavutettavuus saadaan indikaattoriksi liikunta- ja kulttuuri-indikaattoreiden rinnalle.

Aikataulu: 2026

Vastuu: ympäristöministeriö, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

TP 14. Lisätään eri ammattiryhmien tietoisuutta luonnon terveys- ja hyvinvointi-hyödyistä ja osaamista luontoterveystyöstä yhteistyössä *Terveyttä luonnosta* -ohjelman kanssa, mm. viestimällä hyvistä käytänteistä, kuten luontolähetteen ja terveysmetsien hyödyntämisestä sekä näihin liittyvän hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpidekoodin (OAB62) käytöstä.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: **Terveiden ja hyvinvoinnin laitos**, Luonnonvarakeskus, ympäristöministeriö

5 Luonnon kestävyiden vaaliminen virkistyskäytössä

Luontoa kunnioitetaan, sen monimuotoisuudesta ja kantokyvystä huolehditaan virkistyskäytössä.

TP 15. Vahvistetaan kestävyiden seurannan osaamista ja käyttöä.

- a. Metsähallitus uudistaa kansallispuistojen ja valtion retkeilyalueiden matkailu- ja virkistyskäytön kestävyiden seurannan menetelmän ja raportoinnin.
- b. Kehitetään samalla kestävyiden ennakointivälinettä.
- c. Mahdollistetaan alueellisten ja paikallisten toimijoiden käyttöön sopiva kestävyiden seurannan menetelmä hyödyntäen aiheesta kertyneet kokemukset.

Aikataulu: a) Menetelmän käyttöönotto 2027 b) 2027 c) 2029–2030

Vastuu: a) ja b) Metsähallitus, c) Metsähallitus, virkistysalueyhdistysten ja kuntien edustajat

TP 16. Uudistetaan Metsähallituksen luontorakenteiden piirustuskokoelma ja julkaistaan se verkossa. Järjestetään muille toimijoille perehdyttämistä piirustuskokoelman käytöstä. Tällä edistetään virkistyskäytön infran rakentamiskäytössä kustannustehokkuutta, asiakasturvallisuutta, elinkaariajattelua, vähähiilisyttä, ympäristöystävällisyyttä ja esteettömyyttä sekä vahvistetaan alueellisten ja paikallisten toimijoiden osaamista.

Aikataulu: 2026–2027

Vastuu: **Metsähallitus**, ympäristöministeriö

TP 17. Kannustetaan luontomatkailuyrityksiä ja -alueita suorittamaan Sustainable Travel Finland (STF)-merkki.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: luontomatkailuyritykset ja matkailun alueorganisaatiot yhteistyössä Visit Finland

TP 18. Toteutetaan valtionmaiden suojelu- ja retkeilyalueiden käymäläjätehuolto-projekti, jossa kunnostetaan ja uudistetaan maastokäymälät ympäristönormien mukaisiksi.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: Metsähallitus

TP 19. Jaetaan tietoa ja viestitään jokaisenoikeuksista, luonnossa liikkumisen kestävyyskysymyksistä ja vastuullisuudesta eri käyttäjäryhmille.

- a. Ylläpidetään ja päivitetään tarpeen mukaan ympäristöhallinnon Jokaisenoikeus -kokonaisuus Usein kysyttyä ympäristöstä -palvelussa.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: Lupa- ja valvontavirasto, ympäristöministeriö

- b. Luontoon.fi -palvelussa neuvotaan luontokohteilla liikkumisesta sekä jokaisenoikeuksista useammalla kielellä.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: Metsähallitus

- c. Kehitetään tarpeen mukaan luonnon virkistyskäytöstä ja jokaisenoikeuksista kertovaa monikielistä tietoa ja viestintää.

Aikataulu: 2027–2030

Vastuu: ympäristöministeriö, kunnat, järjestöt

6 Voimavarojen tunnistaminen ja yhteistyö

Luonnon virkistyskäytön tiedollisia ja taloudellisia resursseja sekä virkistyskäyttöön tarkoitettuja alueita ja palveluja tunnistetaan ja vahvistetaan kysyntälähtöisesti. Kehitetään uusia yhteistyötapoja ja -muotoja.

TP 20. Ajantasaistetaan ja uudistetaan ulkoilulaki (606/1973) tarpeellisilta osin.

Aikataulu: Hallituksen esitys 2026, laki voimaan 2027

Vastuu: ympäristöministeriö

TP 21. Edistetään valtakunnallisesti alan toimijoiden yhteistyötä, vertaisoppimista ja vuorovaikutusta järjestämällä vuosittain luonnon virkistyskäytön verkostotapahtuma.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: ympäristöministeriö, koordinaatioryhmä

TP 22. Tuetaan virkistyspalvelujen toimijoiden turvallisuustyötä tuottamalla tukimateriaalia ja työkaluja, tunnistamalla ja jakamalla hyviä käytäntöjä sekä selkeyttämällä eri toimijoiden velvollisuuksia turvallisuuden varmistamiseksi. Huomiota kiinnitetään erityisesti uusiin luonnon virkistyskäytön palvelukonsepteihin, reitteihin ja muihin palveluympäristöihin ja digitaalisiin palvelualustoihin.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: **Turvallisuus- ja kemikaalivirasto**, Metsähallitus, kunnat, järjestöt ja lajiliitot

TP 23. Vahvistetaan eri ammattilaisten osaamista luonnon virkistyskäytön edistämiseksi

- a. Opettajakoulutuksessa huomioidaan luonto-osaamisen vahvistaminen, luontoliikunnan ja ulkona opettamisen taitojen kehittäminen pitäen mielessä perusopetuslain muutoksen mukaista liikunnallisen elämäntavan edistämistä osana opetusta ja koulun arkea.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: yliopistot

- b. Tarjotaan ja tehdään tunnetuksi opettajille ja muille kasvattajille koulutusta ja tukimateriaaleja osaamisen ja taitojen vahvistamiseksi. Materiaaleja on tarjolla mm. Mappa.fi -palvelussa sekä avointen oppimateriaalien kirjastossa.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto, järjestöt

- c. Huomioidaan kunkin alan tarpeiden näkökulmasta ammatillisten perustutkintojen, ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen perusteiden kehittämisessä ja toimeenpanossa luonnon virkistyskäyttöä tukeva osaaminen.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: Opetushallitus ja koulutusten järjestäjät

TP 24. Vahvistetaan kuntatoimijoiden luonnon virkistyskäytön edistämisen osaamista, hyvien käytäntöjen levittämistä ja tiedonvaihdon lisäämistä. Hyödynnetään olemassa olevia verkostoja, alustoja, materiaalipankkeja jne.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: Kuntaliitto, ympäristöministeriö, Suomen ympäristökeskus

TP 25. Vahvistetaan alueellisten toimijoiden keskinäistä yhteistyötä luonnon virkistyskäytön edistämiseksi ja alueellisen näkökulman vahvistamiseksi strategian toimeenpanossa. Kannustetaan alueellisten yhteistyöryhmien perustamista ja muiden alueiden hyvien käytänteiden hyödyntämistä.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: **maakuntaliitot**, muut alueelliset toimijat: kunnat, Metsähallitus, elinvoimakeskukset, virkistysalueyhdistykset, hyvinvointialueet yms.

TP 26. Varmistetaan vahva yhteistyö *Terveyttä luonnosta* -ohjelman kanssa, niin että saadaan luotua mahdollisimman paljon synergiaa ja edistettyä yhteisiä tavoitteita.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: Koordinaatioryhmä, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Sitra, Metsähallitus

7 Luonnon virkistyskäytön monimuotoisuus

Erilaisia luonnon virkistyskäyttömuotoja arvostetaan ja sovitetaan yhteen. Ennakoidaan luonnon virkistyskäyttötapojen muutoksia, myös ilmastonmuutos huomioiden.

TP 27. Metsähallitus vastaa erilaisten retkeilijöiden ja matkailijoiden tarpeisiin profiloimalla luonto- ja retkikohteet ja optimoimalla profiilien pohjalta retkeily-palveluinfra kohteilla niin, että asiakaskokemus, turvallisuus ja kestävyys säilyy hyvänä.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: **Metsähallitus**, maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö

TP 28. Tuotetaan oppaita ja ohjeita ulkoilureittien ja muiden luontoliikunta-paikkojen suunnittelun, toteutuksen ja ylläpidon tueksi.

- a. Julkaistaan suunnitteluohje (ns. RT-kortti) *Luonnon reitit ja rakenteet*

Aikataulu: 2026

Vastuutahot: **Rakennustieto**, opetus- ja kulttuuriministeriö

- b. Julkaistaan opas toiminnallisesti laadukkaiden ja kestävien maastopyöräilyreittien suunnitteluun ja toteuttamiseen

Aikataulu: 2026

Vastuu: **Uudenmaan virkistysalueyhdistys Uuvi**, Suomen Latu, opetus- ja kulttuuriministeriö

- c. Mahdolliset muut luontoliikunnan olosuhteisiin liittyvät oppaat ja ohjeet tarpeen mukaan.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: opetus- ja kulttuuriministeriö

TP 29. Kehitetään ja uudistetaan valtion retkeilyalueiden toimintakonseptia ja palveluja (kts. myös TP1.)

- a. Lisätään retkeilyalueiden virkistyskäytön ja matkailun palveluiden tarjontaa sekä tuetaan yritystoiminnan edellytyksiä ja investointimahdollisuuksia kaavoituksen ja yhteistyömallien avulla.
- b. Viestitään aktiivisesti retkeilyalueiden tarjoamista mahdollisuuksista omatoimiseen ja ohjattuun luontotoimintaan, tapahtumiin ja yritysten monipuolisiin palveluihin alueilla vahvistaen näin retkeilyalueiden tunnettuutta ja vetovoimaa.
- c. Tuetaan retkeilyalueiden palvelutarjonnan kehittämistä asiakas- ja vaikuttavuustiedolla (kävijäkyselyt ja -tutkimukset, seurannat).

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: **Metsähallitus**, maa- ja metsätalousministeriö, kunnat

8 Tutkimus- ja selvitystarpeet

Tähän on koottu strategiatyön aikana tunnistetut keskeiset tutkimus- ja selvitystarpeet.

TP 30. Parannetaan kysyntätiedon kattavuutta. Selvitetään mahdollisuus pilotoida yhteistyössä mallia, jossa matkapuhelin- ja muut digitaaliset datat tuottavat ajantasaista tietoa luonnossa liikkumisesta. Tätä hyödynnetään luonnon virkistyskäytön palveluiden suunnittelussa ja päätöksenteossa.

Aikataulu: 2026–2030

Vastuu: **Helsingin yliopisto, Metsähallitus**, tutkimuslaitokset

TP 31. Toteutetaan Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi (LVVI). Inventointi toteutetaan laajana 10 vuoden välein varmistaen pitkäaikaisseurannan jatkuvuus. Inventointi toteutetaan erillisrahoituksen avulla suppeammassa laajuudessa vuosina 2025–2027. Luken osuus inventoinnista toteutetaan osana Luken viranomais- ja asiantuntijapalveluita.

Aikataulu: LVVI 3.1 vuosina 2025–2027 ja LVVI 4 vuosina 2030–2031.

Vastuu: **Luonnonvarakeskus**, maa- ja metsätalousministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, ympäristöministeriö

TP 32. Laaditaan selvitys luonnon virkistyskäytön edistämiseen käytetystä julkisesta rahoituksesta.

Aikataulu: 2026–2027

Vastuu: ympäristöministeriö

TP 33. Kutsutaan tutkimuslaitokset yhteen esittelemään virkistyskäyttötutkimuksen uusimpia tuloksia ja suunnitelmia keskittyen erityisesti virkistyskäytön ennakkoinnin tarpeisiin. Tunnustellaan tarvetta ja mahdollisuutta luoda luonnon virkistyskäytön tutkimuksen tiekarttaa.

Aikataulu: 2027–2030

Vastuu: **Luonnonvarakeskus**, tutkimuslaitokset, yliopistot,
Suomen ympäristökeskus

9 Seuranta

Tässä luvussa on taulukkomuodossa esitetty ne indikaattorit ja tunnusluvut, joiden avulla koordinaatioryhmä seuraa strategian toteutumista. Indikaattoreille on alun perin asetettu tavoitteet vuodelle 2025, joka oli strategian väliarviointivuosi, ja vuodelle 2030, joka on strategiakauden päättymisvuosi. Tämän toimintaohjelman 2026–2030 myötä lisätään näiden väliin tarkastusvuosi 2027.

Tärkein luonnon virkistyskäytön pitkäaikaseurannan tutkimus on Luonnonvarakeskuksen (entisen Metlan) tekemä Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi LVVI. Taulukon vuosiluvut 2000, 2010, 2020 ovat LVVI 1–3:n toteutusvuodet. Vuonna 2027 valmistuu LVVI 3.1., joka on hieman suppeampi kuin edeltävät inventoinnit. Täysimittainen LVVI 4 on tarkoitus toteuttaa 2030. Vuosiluku 2023 toimii strategian toteutuksen nollavuotena.

Taulukossa harmaalla olevat tiedot ovat kehitysvaiheessa olevia indikaattoreita tai tunnuslukuja. Osa seurantamenetelmistä on vielä kehitteillä osana strategian toimeenpanoa, mistä johtuen eräissä seurantaindikaattoreissa tietoa ei ole vielä saatavilla ja taulukossa on tyhjiä kohtia.

Taulukko 1. Strategian ja sen toimintaohjelmien seurannassa käytetyt indikaattorit ja tunnusluvut. Merkintä + tarkoittaa määrällistä lisäystä. Merkintä – tarkoittaa tyhjää solua.

Tavoite	Indikaattori	Tunnusluku	2000	2010	2020	2023	2025	2027	2030	Tietolähde
Lähiluonnon saavutettavuus	–	Viheralueiden saavutettavuus kaupunki-seuduilla. Enintään 300 metrin päässä viher-alueesta asuvien osuus (%) kaikista alueen asukkaista.	–	–	–	Kaikilla seuduilla lähes 90 prosentilla asukkaista on lähiluontoa enintään 300 metrin etäisyydellä kotoa. Osuus on korkein Jyväskylän seudulla (98 %) ja pienin Tampereen ja Helsingin seuduilla (87 %). Etäisyydet on laskettu kävelyn ja pyöräilyn tieverkkoa pitkin.	Yli 90 prosenttia kaikkien seutujen väestöstä asuu enintään 300 metrin etäisyydellä lähimmästä yli 1,5 hehtaarin viheralueesta. Osuus on korkein Lahden (97 %), Kuopion (97 %) ja Jyväskylän seudulla (96 %) ja pienin Helsingin seuduilla (91 %). Etäisyydet viheralueille on laskettu linnuntie-etäisyytenä.	–	–	MAL-seurantaindikaattori <i>Lähiluonnon saavutettavuus</i> kaupunkialueiden viherrakenneaineistosta. Suomen ympäristökeskus. Viheralueiden koon tarkastelu: vähintään 1,5 / 10 / 25 ha.
	Esteettömien luontoreittien määrä valtion mailla (km)	–	ei tilastoitu	ei tilastoitu	40 kpl, ei pituus-tietoja	48,5 km	108,4 km	+	+	Metsähallitus luonto-palvelut: Palvelu-rakenteiden paikkatieto-järjestelmä
	Esteettömien virkistyspalvelu kohteiden määrä valtion mailla (kpl / %)	–	ei tilastoitu	ei tilastoitu	30 kpl	125 kpl = n.5 %	228 kpl= 9,6 %	+	+	Metsähallitus luonto-palvelut: Palvelu-rakenteiden paikkatieto-järjestelmä: esteettömät kohdekokonaisuudet

Tavoite	Indikaattori	Tunnusluku	2000	2010	2020	2023	2025	2027	2030	Tietolähde
Lähiluonnon saavutettavuus	Lähiavustamis-	–	15–24v	15–24v	15–24v	ei tilastoitu	ei tilastoitu	määrän kasvu	määrän kasvu	LVVI-tutkimus / Luonnonvarakeskus
	kertojen määrä		158,40	149,45	156,03			kaikissa	kaikissa	
	vuodessa ikä-		25–40v	25–40v	25–40v			ikäluokissa	ikäluokissa	
	ryhmittäin		160,30	147,16	165,29					
	15–24		45–64v	45–64v	45–64v					
	25–44		161,9	160,35	185,41					
	45–64		65–74v	65–74v	65–74v					
	65–74		189,30	179,33	225,60					
	75+				75–80v					
					208,29					
	Ulkoilutietopalvelun (Luontoon.fi) kokonaiskäyntimäärä	–	–	–	–	–	5 379 768	5 480 000	5 600 000	Metsähallitus Luontopalvelut

Tavoite	Indikaattori	Tunnusluku	2000	2010	2020	2023	2025	2027	2030	Tietolähde
Terveysten ja hyvinvoinnin edistäminen	Viikoittain ulkoilevien nuorten (15–24 v) osuus, %	–	ei tilastoitu	72,2 %	76,8 %	ei tilastoitu	ei tilastoitu	+	+	LVVI-tutkimus / Luonnonvarakeskus
	Ulkoilupaikkojen käyttö vähintään kerran viikossa vapaa-ajalla, lasten ja nuorten (11–15 v) osuus, (%)	–	–	–	77% (tiedot vuodelta 2016)	79% (tiedot vuodelta 2022)	82% (tiedot vuodelta 2024)	+	+	Lasten ja nuorten liikunta-käyttäytyminen Suomessa (LIITU-tutkimus / Jyväskylän yliopisto) Ulkoilupaikkoihin laskettu: aito luonto ja metsät, ylläpidetyt ulkoilualueet ja -reitit, kevyenliikenteen väylät
	Viikoittain ulkoilevien ikäihmistien (65+) osuus, %	–	ei tilastoitu	65–74v: 72,5 %	65–80v: 79,9 %	ei tilastoitu	ei tilastoitu	+	+	LVVI-tutkimus / Luonnonvarakeskus
Luonnon kestävyysvaaliminen virkistyskäytössä	Luonnon virkistyskäytön kestävyysindikaattori	–	–	–	–	–	–	Menetelmä otetaan käyttöön 2027	–	Seurantamenetelmä kehitetään osana strategian toimeenpanoa
	Kestävän matkailun STF-merkin saaneiden luontokohteiden ja luontopalveluyritysten määrä	–	ei tilastoitu	ei tilastoitu	ei tilastoitu	49	76	+	+	Visit Finland; https://www.visitfinland.fi/suomen-matkailudata/sustainable-travel-finland-tilastot Toimialaluokat: Guided tours, National parks ja Tours & activities. Luonto/ ulkoilu toiminta.

Tavoite	Indikaattori	Tunnusluku	2000	2010	2020	2023	2025	2027	2030	Tietolähde
Voimavarojen tunnistaminen ja yhteistyö	Virkistyskäytön infraan ja palveluihin vuosittain käytetty julkinen rahoitus, €	–	–	–	–	–	–	–	–	Selvitys aiheesta valmistuu vuonna 2026.
	–	Kävijöiden rahankäytön paikallistalous-vaikutus Metsähallituksen luontokohteissa: • kokonaistulo-vaikutus • työllisyys-vaikutus	ei tilastoitu	ei tilastoitu	371 M€ 2 992 htv	413 M€ 3 342 htv	ei tilastoitu	Kehitetään uusi mittari, joka otetaan käyttöön 2026	–	Metsähallitus Luontopalvelut
	–	Prosenttiosuus TEA-viisariin raportoineista kunnista, joiden liikunta-suunnitelmissa/ liikkumis-ohjelmissa on esitetty toimia luontoliikunnan edistämiseksi	–	–	–	65% (tiedot vuodelta 2022)	53% (tiedot vuodelta 2024)	+	+	Liikunnan TEA-viisari / Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (täydentyy kahden vuoden välein)

Tavoite	Indikaattori	Tunnusluku	2000	2010	2020	2023	2025	2027	2030	Tietolähde
Luonnon virkistys-käytön moni-muotoisuus	–	Kesäretkeilyreitit (km)	–	–	–	17 590	24 887	–	–	Metsähallitus luontopalvelut; palvelurakenteiden paikkatietojärjestelmä, LIPAS -tietokanta/ Jyväskylän yliopisto
	–	Talviretkeilyreitit (ml ladut) (km)	–	–	–	16 790	17 611	–	–	
	–	Vesiretkeilyreitit (km)	–	–	–	5 455	6 914	–	–	
	–	Maastoliikenne-reitit (km)	–	–	–	18 753	24 175	–	–	
	–	Opastus-rakennelmat (kpl)	–	–	–	4 470	4 659	–	–	
	–	Autio- ja varaus-tuvat (kpl)	–	–	–	486	653	–	–	
	–	Taukopaikka-rakennelmat (kpl)	–	–	–	3 753	3 842	–	–	
	–	Veneily-rakennelmat (kpl)	–	–	–	1 488	1 737	–	–	

Liitteet

Liite 1. Koordinaatioryhmän kokoonpano

Puheenjohtaja:

Miliza Malmelin, erityisasiantuntija, ympäristöministeriö

Varapuheenjohtaja:

Ville Schildt, metsäneuvos, maa- ja metsätalousministeriö

Jäsenet:

Mikko Helasvuo, rakennusneuvos, opetus- ja kulttuuriministeriö

Mari Miettinen, erityisasiantuntija, sosiaali- ja terveysministeriö

Sanna Kyyrä, johtava asiantuntija, työ- ja elinkeinoministeriö

Katju Holkeri, finanssineuvos, valtiovarainministeriö

Matti Nieminen, erityisasiantuntija, ympäristöministeriö (31.12.2025 asti)

Sakari Kokkonen, virkistyskäytön johtava asiantuntija, Metsähallitus luontopalvelut

Heidi Lumijärvi, palveluomistaja, Metsähallitus luontopalvelut (1.1.2026 alkaen)

Hanna Pohjonen, opetusneuvos, Opetushallitus

Elsa Mantere, liikunnan ja nuorisosioiden erityisasiantuntija, Kuntaliitto

Varajäsenet:

Auli Sihvola, erityisasiantuntija, maa- ja metsätalousministeriö

Niina Huotari, budjettineuvos, valtiovarainministeriö (1.1.2026 alkaen)

Mikko Kuusinen, ympäristöneuvos, ympäristöministeriö (1.1.2026 alkaen)

Joel Heino, palveluomistaja, Metsähallitus luontopalvelut (1.1.2026 alkaen)

Anne Liimatainen, opetusneuvos, Opetushallitus (1.1.2026 alkaen)

Päivi Paavilainen, ympäristöpäällikkö, Kuntaliitto (1.1.2026 alkaen)

Pysyvät asiantuntijat:

Marjo Neuvonen, tutkija, Luonnonvarakeskus

Janne Artell, tutkimuspäällikkö, erikoistutkija, Luonnonvarakeskus (1.1.2026 alkaen)

Asiantuntijasihteeri:

Pekka Koponen, virkistyskäytön erityisasiantuntija, Metsähallitus luontopalvelut
(11.3.2026 alkaen)

Tekninen sihteeri:

Kristiina Nurkka, assistentti, ympäristöministeriö (1.1.2026 alkaen)

Sihteeristö

Miliza Malmelin, erityisasiantuntija, ympäristöministeriö

Ville Schildt, metsäneuvos, maa- ja metsätalousministeriö

Matti Nieminen, erityisasiantuntija, ympäristöministeriö (31.12.2025 asti)

Sakari Kokkonen, virkistyskäytön johtava asiantuntija, Metsähallitus luontopalvelut

Pekka Koponen, virkistyskäytön erityisasiantuntija, Metsähallitus luontopalvelut
(11.3.2026 alkaen)

Heidi Lumijärvi, palveluomistaja, Metsähallitus luontopalvelut (11.5.2026 alkaen)

Liite 2. Keskeiset käsitteet

HYTE -kerroin

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerroin (HYTE-kerroin) on kannustin, joka tarkoittaa, että kunnille ja hyvinvointialueille jaettavan valtion rahoituksen suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. HYTE-kerroin lasketaan kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintaa ja toiminnan tulosta kuvaavien indikaattoreiden perusteella. Toimintaa kuvaavia prosessi-indikaattoreita on yhteensä 15 ja tulosindikaattoreita 5. (THL, 2026)

Kansallinen ulkoilutietopalvelu

Kansallinen ulkoilutietopalvelu on [Luontoon.fi](https://luontoon.fi) -palvelu, joka kokoaa valtakunnallisesti yhteen kaikki ulkoiluun liittyvät kohteet, reitit, palvelut ja ajankohtaisen tiedon. Palvelusta löytyy valtion, kuntien ja yhdistysten ylläpitämät reitit ja kohteet. Metsähallituksen Luontopalvelut vastaa palvelusta yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Kansallinen ulkoilutietopalvelu avattiin vuonna 2024 ja on kansallisen luonnon virkistyskäytön strategian toteutuksen keskeisimpiä toimenpiteitä.

LIPAS

Valtakunnallinen paikkatietokanta liikuntapaikoista, ulkoilureiteistä ja virkistysalueista. LIPAS -tietokantaan kerätään tiedot Suomen julkisista, erityisesti kuntien omistamista liikuntapaikoista. Tietojen keruuseen ovat osallistuneet Suomen kunnat, Jyväskylän yliopisto, virkistysalueyhdistykset, Metsähallitus, SYKE ja useat liikunnan lajiliitot. (Jyväskylän yliopisto, 2023)

Luonnon virkistyskäyttö

Vapaa-aikana virkistäytymistarkoituksessa tapahtuvaa liikkumista ja oleskelua luonnonympäristössä. Luonnon virkistyskäytön käsitettä käytetään, kun painotetaan luonnonvarojen kuten metsien ja vesistöjen käyttöä tai maankäyttöä, toisin sanoen alueiden käyttämistä virkistykseen. (Valtioneuvosto, 2022)

Luontoliikunta

Luontoliikuntaa on kaikki omilla lihaksilla aikaansaatu fyysinen aktiivisuus, joka tapahtuu osittain rakennetussa tai aidossa luontoympäristössä. Vähän tai ei lainkaan muokatussa ympäristössä tapahtuva luontoliikunta rinnastetaan ulkoiluun,

mutta luontoliikunnalle on ominaista tietty tavoitteellisuus. Motivaation lähteenä voi olla fyysisen kunnon kohentaminen, lajitaitojen harjoittelu tai terveydentilan tavoitteellinen parantaminen. (Telema, 1992; Kokkonen, 2019)

Luontoliikuntapaikka

Luontoliikkumista palveleva ulkoilureitti, vesiliikuntapaikka, virkistysalue tai muu rakennelma (esimerkiksi pyöräilyreitti, hiihtolatu, kuntoportaat, ulkoilureittejä palvelevat rakennelmat, frisbeegolfradat, pulkkamäet ym.). (OKM, 2023)

Luontolähet

Luontolähet tarkoittaa terveydenhuollon ammattilaisen antamaa ohjausta ja kannustusta, jossa potilasta tai asiakasta suositellaan käyttämään luontoa ja luontoliikuntaa omana hoitomuotona hyvinvoinnin tukemiseen.

Luontoterveystyö

Luontoterveystyö tarkoittaa toimintaa, jolla kansalaiset saavat enemmän terveys- ja hyvinvointihyötyjä luonnosta. (Halonen ym. 2026)

Luontoyhteys

Luontoyhteydentunne ymmärretään yksilön tunteena tai kokemuksena yhteydestä luontoon. Siinä missä luontosuhteeseen kuuluu fyysinen yhteytemme luontoon (ruumiintoimintomme jne.), sijoittuu luontoyhteydentunne luontosuhteen kognitiiviseen ja emotionaaliseen ulottuvuuteen. Luontoyhteydentunne voi täten olla yksilöllä lähes olematon tai hyvin heikko riippuen muun muassa lapsuuden tai koko elämän aikaisista kokemuksista muun luonnon kanssa. (Soinnunmaa ym. 2021; Salminen 2018).

Luontotaidot

Luontoon ja eränkäyntiin liittyvät taidot, tiedot ja osaaminen.

Lähiluonto

Lähiluonnolla viitataan luontoon ja viherympäristöön erityisesti kaupunkilaisten elinympäristöissä, ja se voi olla mittakaavaltaan ja laadultaan vaihtelevaa. Lähi-luontokohteeksi määritellään usein viheralue, joka on enintään 300 metrin päässä asutuksesta. Virkistykseen sopivan alueen (lähiluontokohteen) minimikooksi

on esitetty 1,5 ha, mutta myös tätä pienemmät luontoalueet voivat olla etenkin kaupunkiympäristössä tärkeitä varsinkin, jos ne kytkeytyvät ulkoilureitteihin tai reitien kautta muihin alueisiin. (Viinikka ym. 2022; Söderman & Saarela 2011; WHO 2017; Malinen ym. 2020)

Palvelutarjotin/ HYTE-palvelutarjotin

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen digitaalinen palvelutarjotin on verkkosivu, joka auttaa sekä asukkaita että ammattilaisia löytämään helpommin hyvinvointia, terveyttä ja osallisuutta edistävän toiminnan lähialueeltaan. Palvelutarjottimelle kootaan tietoa kyseisen hyvinvointialueen, kuntien, seurakuntien ja järjestöjen palveluista ja toiminnoista.

RAI

lääkäiden palveluissa ammattilainen arvioi asiakkaan toimintakykyä, terveydentilaa, voimavaroja ja tarpeita yhdessä asiakkaan kanssa. Ammattilainen käyttää arvioinnissa apunaan ns. RAI-välinettä (*Resident Assessment Instrument*). RAI-arvioinnin avulla asiakkaalle voidaan suunnitella ja järjestää hänen tarvitsemaansa hoitoa ja palveluja. RAI-arviointi on laissa määritelty keino selvittää iäkkään henkilön palvelutarvetta. Tavoitteena on turvata tuki ja palvelut, jotka ylläpitävät hyvää toimintakykyä ja elämänlaatua. (THL, 2022)

Retkeilyalue

Retkeilyalueet ovat monipuolisia, retkeilyyn ja muuhun luonnon virkistyskäyttöön tarkoitettuja kohteita, joissa on merkittyjä kävely- ja hiihtoreittejä, luontopolkuja, telttailualueita ja laavuja. Suomessa on kuusi ulkoilulailla perustettua valtion retkeilyaluetta: Evon, Ison-Syötteen, Kylmäluoman, Oulujärven, Ruunaan ja Napapiirin retkeilyalueet, ja ne ovat Metsähallituksen hallinnassa. (Metsähallitus 2023)

RT-kortit

RT-kortisto on rakennusalan tietopalvelu, joka kokoaa yhteen rakennusalaan ohjaavat lait, ohjeet, määräykset, yleiset laatuvaatimukset (RYL) ja tuotetiedot. RT-kortistoja päivitetään säännöllisesti alan toimijoiden yhteistyönä. (Rakennustieto 2023)

STF -merkki

Visit Finland myöntää Sustainable Travel Finland (STF) -ohjelman läpikäyneille, kriteerit täyttävälle matkailuyrityksille ja -alueille kestävästä toiminnasta viestivän Sustainable Travel Finland -merkin. (Visit Finland, 2023)

TEAvisari

TEAvisari on kunnan toimintaa kuntalaisten terveyden edistämiseksi kuvaava verkkopalvelu. Palvelu tukee kuntien, koulujen ja alueellisten toimijoiden terveyden edistämistoiminnan suunnittelua ja johtamista. (THL, 2023)

Terveysmetsä

Terveysmetsä tarkoittaa luontoaluetta, jossa on keskimääräistä enemmän hyvinvointia lisääviä ominaisuuksia. Alue on suunniteltu edistämään hyvinvointia ja siellä on kulkukelpoinen reitti ja mahdollisesti elpymistä tukevia rakenteita. Virallisia terveysmetsiä on perustettu muun muassa Hyvinkäälle, Lahteen, Kajaaniin ja Kouvolaan. Kolmen viimeksi mainittua terveysmetsää kytkeytyy läheiseen sairaalaan. Terveysmetsänä voi periaatteessa pitää mitä tahansa luonnonpaikkaa tai -aluetta, johon suhtaudutaan tietoisesti hyvinvoinnin lähteenä. (Terveysmetsä, 2026)

Terveyttä luonnosta -ohjelma

[Terveyttä luonnosta](#) -ohjelma on kansallinen 10-vuotinen tutkimukseen pohjaava ohjelma, jonka pitkän ajan päätavoitteena on lisätä terveyttä ja hyvinvointia ja vähentää kansansairauksia vahvistamalla luontoaltistusta ihmisten arjessa ja sosi-aali- ja terveydenhuollossa. Ohjelmaa koordinoi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Ohjelman verkkosivut: <https://terveyttaluonnosta.fi/>

Ulkoilu

Ulkoilulla ymmärretään ensi sijassa lihasvoimin kuten jalan, hiihtäen, pyöräillen, soutaen tai näihin verrattavalla tavalla vapaa-aikana tapahtuvaa liikkumista sekä oleskelua, yleistä luonnonharrastusta sekä muuta näihin verrattavaa harrastustoimintaa ulkoilmassa. (Valtioneuvosto, 2022)

Viheralue

Julkinen tai yksityinen, osittain tai kokonaan kasvipeitteinen alue, jossa maaperä on osin tai kokonaan päällystämätöntä pintaa, kuten puisto, metsä, ranta, golfkenttä, liikenneviheralue tai piha-alue. (Suomen ympäristökeskus, 2013)

Virkistysalue

Yleiseen virkistyskäyttöön varattu alue, yleensä kunnan tai valtion omistama. Virkistysalueita ovat esimerkiksi puistot, urheilu- ja leikkipaikat sekä uimaranta-alueet taajamissa ja laajat ulkoilualueet taajamien ulkopuolella. (Ympäristösanasto 1998)

Virkistysalueyhdistys

Suomessa toimii kahdeksan maakunnallista virkistysaluetoimintaan keskittyvää yhdistystä, joiden tarkoituksena on turvata ja kehittää toimialueensa jokamiesoikeudellista virkistys- ja retkeilymahdollisuuksia sekä vaalia maakunnan luonnon ja maiseman omaleimaisuutta. Virkistyskäytön edistämisen toteuttamiseksi nämä yhdistykset ostavat tai vuokraavat alueita tai hankkivat niihin käyttöoikeuksia sekä huolehtivat niiden hoidosta ja rakentamisesta. (Suomen virkistysalueyhdistykset, 2023, virkistys.info)

Virkistyspalvelun tarjoaja/toimija

Virkistyspalvelun tarjoajia ja toimijoita voivat olla esimerkiksi Metsähallitus, kunnat, virkistysalueyhdistykset, järjestöt, lajiliitot ja muut yhdistykset. Virkistyspalveluja ovat mm. kohdealueet, siellä oleva infrastruktuuri (ulkoilureitit ja palvelurakenteet kuten laavut, käymälät, laiturit, lintutornit jne.) sekä erilaiset palvelutuotteet (vuokraus, opastus, ym.)

Lähteet

- Halonen, J.I., Karvonen, A.M., Pasanen, T. & Salmela, A. (2026) Terveyttä luonnosta -ohjelma, 2026–2035. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 1/2026. Helsinki. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-640-0>
- Jyväskylän yliopisto. (28.9.2023). LIPAS -järjestelmän verkkosivut. <https://www.lipas.fi>
- Kokkonen, J. (2019). Ulkoilu ja luontoliikunta – monen ministeriön tontilla. Liikunta-tieteellinen Seura ry.
- Malinen, H., Finel, N., Tiitu, M., Vierikko, K., Tuhkanen, E. M., Sinkkonen, A., ... & Lahti, E. (2020). Elämänmittainen lähivihreäpolku – Tietopaketti lähiluonnon hyvinvointivaikutuksista. Ympäristöministeriö.
- Metsähallitus. (26.6.2023). Valtion retkeilyalueet Natura 2000 -alueina. Saatavilla: <https://www.metsa.fi/maat-ja-vedet/suojelualueet/valtion-retkeilyalueet-natura-alueina/>
- OKM. (31.7.2023). Opetus- ja kulttuuriministeriö. Luonnon virkistyskäyttöön tarkoitettun liikuntapaikkarakentamisen perustamishankkeiden investointiavustukset. Saatavilla: <https://okm.fi/-/luonnon-virkistyskayttoon-tarkeitetun-liikuntapaikkarakentamisen-perustamishankkeiden-investointiavustukset>
- Rakennustieto. (16.6.2023). RT-kortisto – monipuolisin tietopalvelu rakentamisen tueksi. <https://www.rakennustieto.fi/palvelut/tietoa-rakentamiseen/kortistot/rt-kortisto>
- Salminen, P. (2018). Mitä tutkitaan, kun tutkitaan luontosuhdetta?: Käsitteellisen kehityksen rakentaminen ja systemoitu kirjallisuuskatsaus. Pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto, bio- ja ympäristötieteellinen tiedekunta.
- Sievänen, T., Eskelinen, P., Lehtoranta, V., Nummelin, T., Pellikka, J., Pouta, E. & Tyrväinen, L. 2017. Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun tilastoinnin kehittäminen. Liite 1. Virkistyskäytön ja luontomatkailun käsitteet. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 84/2017. Valtioneuvoston kanslia. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-494-8>
- Soinnunmaa, P. T., Willamo, R., Helenius, L., Holmström, A. C., Kaikko, A. K. M., & Nuotiomäki, A. (2021). Voiko luonnosta tulla pois? Mikä on se luonto, johon olemme suhteessa?. In Ihminen osana elonkirjoa: Luontosuhteet, luontokäsitykset ja sivistys kestävyyskriisin aikakaudella (pp. 65–79). Sitra.
- Suomen virkistysalueyhdistykset. (26.9.2023). virkistys.info
- Suomen ympäristökeskus. (2013). ViherKARA-verkosto. Kaupunkiseutujen vihreän infrastruktuurin käsitteitä. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 39/201.

- Söderman T. & Saarela S.-R. (toim.) (2011). Kestävät kaupunkiseudut – kriteereitä ja mittareita suunnittelun työvälineiksi. Suomen ympäristö 25/2011. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/37038>
- Telema, R. (1992). Luontoliikunnan motivaatio: Luonto liikunnanharrastajan havainto-, elämys- ja kokemusmaailmana. Teoksessa Lyytinen, T. & Vuolle, P. (toim.) Ihminen – Luonto – Liikunta. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 81. Jyväskylä: Kopi-Jyvä, 61–75.
- Terveysmetsä (28.5.2026) <https://terveysmetsa.fi/menetelma-paikka-ja-assenne/>
- THL. (2022). RAI-arviointi iäkkään henkilön hoidon ja palvelun tukena : tietoa asiakkaalle <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022040126610>
- THL. (6.9.2023). TEAviisari. <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tietoa-palvelusta>
- THL. (20.5.2026) HYTE-kerroin <https://thl.fi/ohjeita-ammattilaisille/hyte-kerroin-kunnille>
- Valtioneuvosto. (2022). Kansallinen luonnon virkistyskäytön strategia 2030. Valtioneuvoston periaatepäätös. Ympäristöministeriö. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:3. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-685-3>
- Viinikka A., Tiitu M., Heikinheimo V., Turunen, A., Lehtimäki J., Vierikko K., Nyberg E., Pasanen T., Halonen J. I. (2022). Laadukkaiden viheralueiden saavutettavuus kaupungeissa vaihtelee – ulkoilu viheralueella yhteydessä terveyteen. Tutkimuksesta tiiviisti 53/2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-978-8>
- Visit Finland. (20.6.2023). Kestävän matkailun puolesta. Sustainable Travel Finland. Liiketoiminnan kehittäminen. <https://www.visitfinland.fi/liiketoiminnan-kehittaminen/vastuullinen-matkailu/sustainable-travel-finland>
- WHO (2017). Urban green spaces: a brief for action, World Health Organization Regional Office for Europe, Kööpenhamina. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/344116>
- Ympäristöministeriö. (2023). Kansallinen luonnon virksityskäytön strategia 2030. Toimintaohjelma 2023–2025. Ympäristöministeriön julkaisuja 2023:36. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-969-2>
- Ympäristöministeriö. (2026). Kansallinen luonnon virkistyskäytön strategia 2030. Väliarviointi 2023–2025. Ympäristöministeriön julkaisuja 2026:1. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-075-0>
- Ympäristösanasto, TSK 27 (1998). Sanastokeskus TSK ry.

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI
PL 23, 00023 VALTIONEUVOSTO
valtioneuvosto.fi
julkaisut.valtioneuvosto.fi

ISBN pdf: 978-952-383-090-5
ISSN pdf: 2490-0966